

Naistevastane vägivald: kogu Euroopa Liitu hõlmav uuring

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 1 sätestab, et inimväärikus on puutumatu, seda tuleb austada ja kaitsta. Artikliga 2 tagatakse igähe õigus elule ning artiklis 4 on sätestatud piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise ja karistamise keeld. Artiklis 21 tunnustatakse õigust olla vaba diskrimineerimisest, sealhulgas diskrimineerimisest soo tõttu ning artikliga 47 tagatakse õigus õiguskaitsele.

Taustaks

Naistevastane vägivald hõlmab naisi ebaproportsionaalselt suures ulatuses mõjutavaid kuritegusid nagu seksuaalne väärkohtlemine, vägistamine ja koduvägivald. Sellega rikutakse naiste põhiõigusi, st inimväärikut ja võrdõiguslikkust. Naistevastane vägivald mõjutab peale ohvrite endi ka nende perekonda, sõpru ja ühiskonda tervikuna. Seepärast on oluline analüüsida, kuidas reageerivad sellisele vägivaldiale ühiskond ja riik. Naistevastase vägivalda vastu võitlemise ja selle ennetamise meetmeid on seega vaja nii Euroopa Liidu kui ka liikmesriikide tasandil.

Euroopa tasandi meetmed, mis võivad aidata võidelda naistevastase vägivalda vastu, on muu hulgas Euroopa Liidu kuriteoohvrite direktiiv (2012/29/EL) ning Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon (Istanbuli konventsioon). 2012. aastal vastu võetud Euroopa Liidu kuriteoohvrite direktiiviga kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste, kaitse ja toetuse miinimumnõuded Euroopa Liidus; selles nimetatakse konkreetselt soolise vägivalda, seksuaalse vägivalda ja lähisuhtevägivalda ohvreid. Istanbuli konventsioon, mille Euroopa Nõukogu võttis vastu 2011. aastal, on Euroopa esimene õiguslikult siduv piirkondlik vahend, milles käsitletakse põhjalikult naistevastase vägivalda eri vorme nagu psühholoogilist vägivalda, jälitamist, füüsilist vägivalda, seksuaalset vägivalda ja seksuaalset väärkohtlemist. Konventsioon jõustub pärast selle ratifitseerimist 10 riigis.

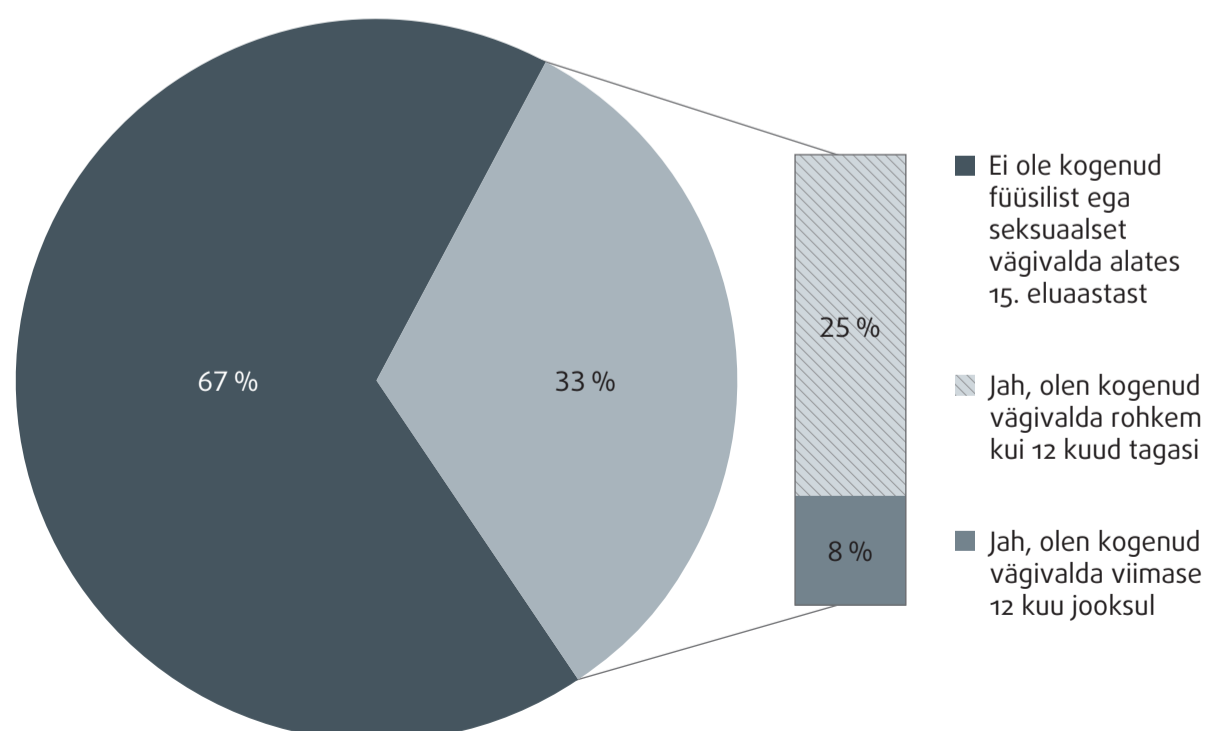
Kõrvuti selliste julgustavate õiguslike arengutega ilmneb Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti korraldatud kogu Euroopa Liitu hõlmavast naistevastase vägivalda uuringust, et enamik naisi, kes on vägivalda ohvrid, ei teata endaga juhtunust ei politseile ega ohvrite tugiorganisatsioonile. Selle tõttu jääb enamik vägivaldaohvritest naisi kohtusüsteemist ja muudest tugiteenustest eemale. Nii

on selge, et Euroopa Liidus jäävad praegu paljude naiste vajadused tegelikult täitmata ja õigused kaitsmata.

Naistevastase vägivalda suurt mõju arvestades on kahetsusväärne, et paljudel Euroopa Liidu liikmesriikide poliitikakujundajatel ja praktikutel puudub endiselt põhjalik teave probleemi ulatuse ja raskuse kohta. Kuivõrd enamik naisi ei teata vägivaldast ja tunnevad, et nad ei saa seda teha, sest õigussüsteem seda ei toeta, kajastuvad kuritegevuse ametlikus statistikas üksnes vähesed teatatud juhtumid. Poliitilisi ja praktilisi naistevastase vägivalda vastaseid meetmeid ei toeta nii alati põhjalikud andmed. Kuigi mõni Euroopa Liidu liikmesriik ja teadusasutus on korraldanud naistevastast vägivalda uurivaid küsitlusi ja käsitlenud seda teemat teaduslikult, on kogu Euroopa Liidus probleemi kohta põhjalikke ja võrreldavaid andmeid endiselt vähem kui muude valdkondade kohta nagu tööhõive, kus paljud liikmesriigid koguvad soopõhiseid andmeid.

Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti kogu Euroopa Liitu hõlmanud uuring korraldati Euroopa Parlamendi ja Hispaania valitsuse soovil, mis esitati Hispaania eesistumisajal 2010. aastal, et saada andmeid naistevastase vägivalda kohta. Uuringu raames tehtud intervjuude tulemusi saab võrrelda olemasolevate ja puuduvate andmetega naistevastase vägivalda kohta nii Euroopa Liidu kui ka liikmesriikide tasandil, samuti saab nende abil välja töötada poliitilisi ja otseseid meetmeid, et võidelda inimõiguste sellise rikkumise vastu.

Joonis 1. Naised, kes on kogenud füüsilist ja/või seksuaalset vägivalda alates 15. eluaastast 12 kuu jooksul enne küsitlust, EL 28 (%)

Märkus: kõigi vastajate põhjal (N = 42 002).

Allikas: Põhiõiguste Ameti naistevastase soolise vägivalda uuringu andmed, 2012

Andmete kogumine ja ulatus

Põhiõiguste Ameti naistevastase vägivalda uuringu tulemused põhinevad 42 000 suulisel intervjuul naistega Euroopa Liidu kõigis 28 liikmesriigis, st keskmiselt toimus igas liikmesriigis 1 500 intervjuud. Vastajad valiti juhuvalimi meetodil. Uuringu tulemused kajastavad Euroopa Liidus elavate 18–74-aastaste naiste kogemusi ja seisukohti. Standardintervjuude küsimused käsitlesid füüsilist, seksuaalset ja psühholoogilist vägivalda, lapsena kogitud vägivalda ning seksuaalset väärkohtlemist ja jälitamist, sealhulgas uusi kuritarvitamise vahendeid (nt internetti). Naistel paluti esitada teavet isiklike kogemuste kohta vägivalda eri vormidega ja selgitada, kui sageli nad on kogunud teatud liiki vägivalda ning mis mõju on vägivald avaldanud nende elule. Uuringus küsiti ka politseile teatamise ja mitteteatamise kohta ning selle kohta, kas naised kasutavad muid ohvriabiteenuseid.

Valitud tulemused ja naistevastase vägivalda vastu võitlemise edasine tegevus

Põhiõiguste Ameti uuringu eesmärk on toetada poliitikakujundajaid ja muid sidusrühmi naistevastase vägivalda vastu võitlemisel Euroopa Liidus. Põhiõiguste Amet on uuringu tulemuste põhjal töötanud välja üksikasjalikud seisukohad, mis esitatakse uuringu põhitulemuste aruandes ja kokkuvõtlikus aruandes (vt lisateabe kast).

Käesoleval teabelehel on uuringutulemuste näited ja üldsoovitused, kuidas võiks toimuda naistevastase vägivalda vastu võitlemise edasine tegevus.

Riigivaheliste ja riigisiseste tulemuste erinevus

See, et naistevastase vägivalda sagedus erineb riikide vahel ja ka samas riigis, näitavad ka teised uuringud nagu Maailma Tervishoiuorganisatsiooni 10 riiki hõlmanud uuringust naiste tervise ja koduvägivalda kohta ning Ameerika Ühendriikide 50 osariiki hõlmanud uuringust lähisuhtevägivalda ja seksuaalse vägivalda kohta.

Riikidevahelised erinevused võivad kajastada paljusid tegureid ja ka kuritegevuse ohvriks langemise sageduse tegelikku erinevust: näiteks seda, kas vastaja kultuuris on vastuvõetav rääkida teistele, näiteks küsitlejale, kokkupuudetest naistevastase vägivaldaga, ning seda, et riigi suurem sooline võrdõiguslikkus võib soodustada naistevastase vägivalda juhtumite suuremat avalikustamist, sest suurema võrdõiguslikkusega ühiskondades käsitletakse ja lahendatakse juhtumeid suurema tõenäosusega avalikult.

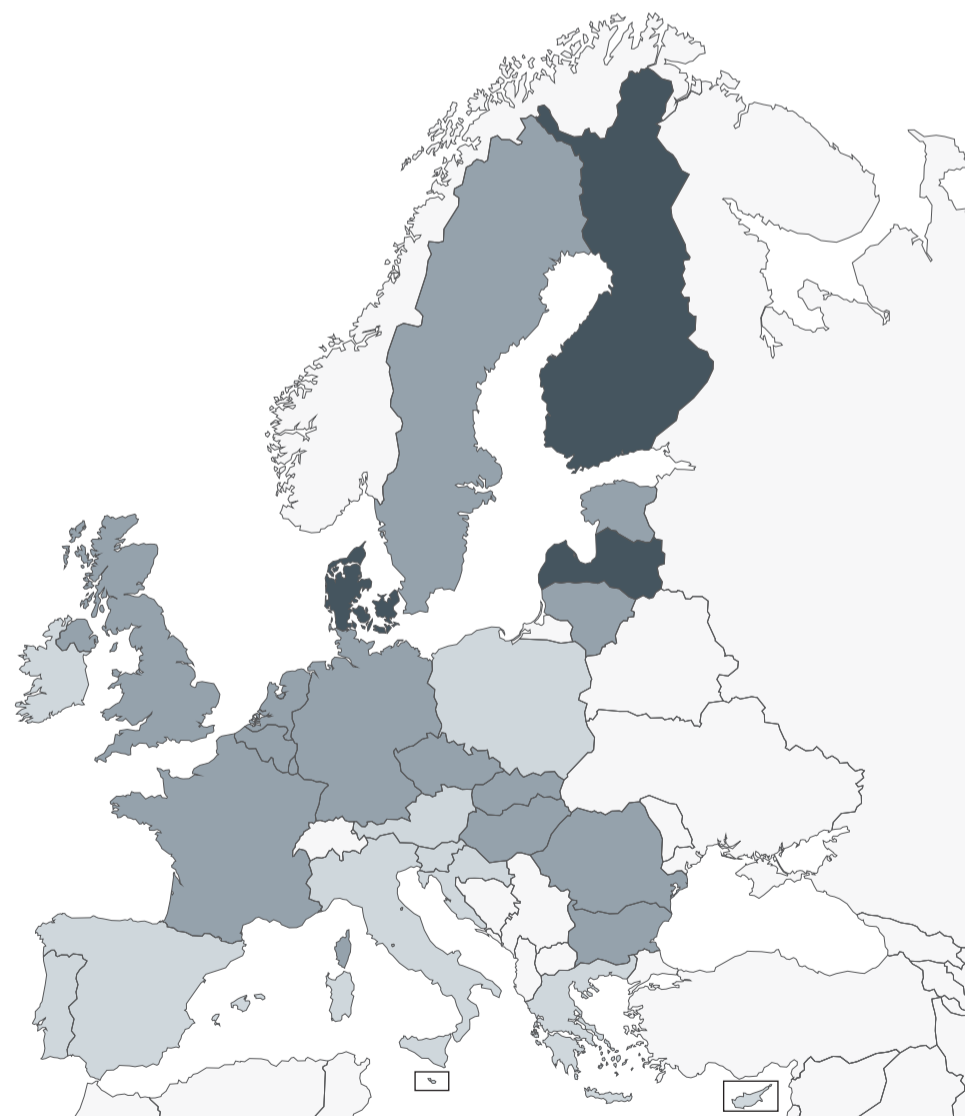
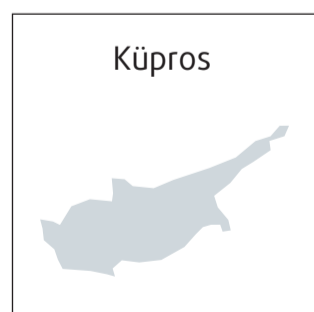
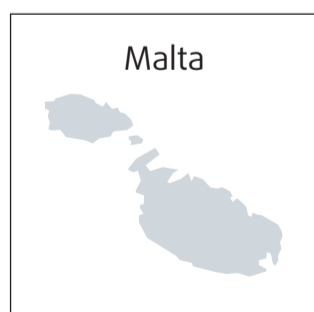
Uuringu põhitulemuste aruandes ja kokkuvõtlikus aruandes käsitletakse täheldatud erinevuste võimalikke põhjusi. Tulemuste üksikasjaliku jaotusega liikmesriikide kaupa saab tutvuda uuringule lisatud veebipõhise andmesirvimisvahendi abil: <http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

Füüsiline vägivald

Hinnanguliselt 13 miljonit naist, st 7 % Euroopa Liidu 18–74-aastastest naistest Euroopa Liidus kogesid 12 kuu jooksul enne küsitlust füüsilist vägivalda¹.

Joonis 2. Naised, kes on kogunud füüsilist ja/või seksuaalpartneripoolset vägivalda alates 15. eluaastast, EL 28 (%)

EL-28 22 %
■ 10 %–19 %
■ 20 %–29 %
■ 30 %–39 %

Allikas: Põhiõiguste Ameti naistevastase soolise vägivalda uuringu andmed, 2012

¹ Eurostati veebiandmebaasi andmeil elas EL 28 riikides 1. Jaanuaril 2013 kokku 186 590 848 naist vanuses 18–74 aastat, vt http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (andmekood *demo_pjan*, andmed on 16. augusti 2013. aasta seisuga).

Seksuaalne vägivald

Hinnanguliselt 3,7 miljonit naist, st 2 % Euroopa Liidu 18–74-aastastest naistest Euroopa Liidus kogesid 12 kuu jooksul enne küsitlust seksuaalset vägivalda.

Edasine tegevus: Euroopa Liidu välja töötatavad naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegiad võiksid põhineda uuringu tulemustel, et lahendada põhiprobleemid seoses naiste vägivallakogemustega. Strateegiatesse saaks lisada näiteks naistevastase vägivalla uued või hiljuti ilmunud vormid nagu jälitamine või kuritarvitamine moodsa tehnika abil ning vägivallaaspektid, millest naised sageli politseile ja ohvrite tugiorganisatsioonidele ei teata.

Edasine tegevus: arvestades uuringust ilmnunud naistevastase vägivalla ulatust, peaks Euroopa Liidu Stockholmi programmi järgne justiits- ja siseasjade korraldus tagama, et naistevastast vägivalla tunnistataks ning käsitletakse kuritegusid ja kuritegelikku ohvristamist käsitlevate Euroopa Liidu meetmete raamistikus põhiõiguste rikkumisena.

Keskmiselt ühte naist zost (5 %) on vägistatud pärast 15 aasta vanust. See tulemus põhineb vastustel, mis anti uuringu küsimusele „Kui sageli on teid alates 15. eluaastast kuni praeguseni sunnitud suguühtesse teid kinni hoides või teile muul viisil haiget tehes?”.

Paljude liikmesriikide õigusaktides sätestatud vägistamise mõiste on laiem ega sea tingimuseks ainult kallaletungija füüsilise jõu kasutamist. Sellega seoses võib vägistamisohvreid olla Euroopa Liidus olla ka enam kui 5 %.

Edasine tegevus: Euroopa Liidu kuriteoohvrite direktiivi kohaldatakse kõigi kuriteoohvrite suhtes ja selles on peale muude haavatavate ohvrite konkreetsetelt nimetatud soopõhise vägivalla ohvreid. Direktiiv annab kindla aluse, et liikmesriikide tasandil välja töötada sihtotstarbelisi meetmeid, millega täita vägivallaohvritest naiste vajadust ohvriabi ja kriminaalõiguslike meetmete järele. Euroopa Komisjon vaatab direktiivi rakendamist läbi, mille osana võiks hinnata, kas direktiiv täidab – tegelikult – vägivallaohvritest naiste vajadusi ja tagab nende õiguste kaitse.

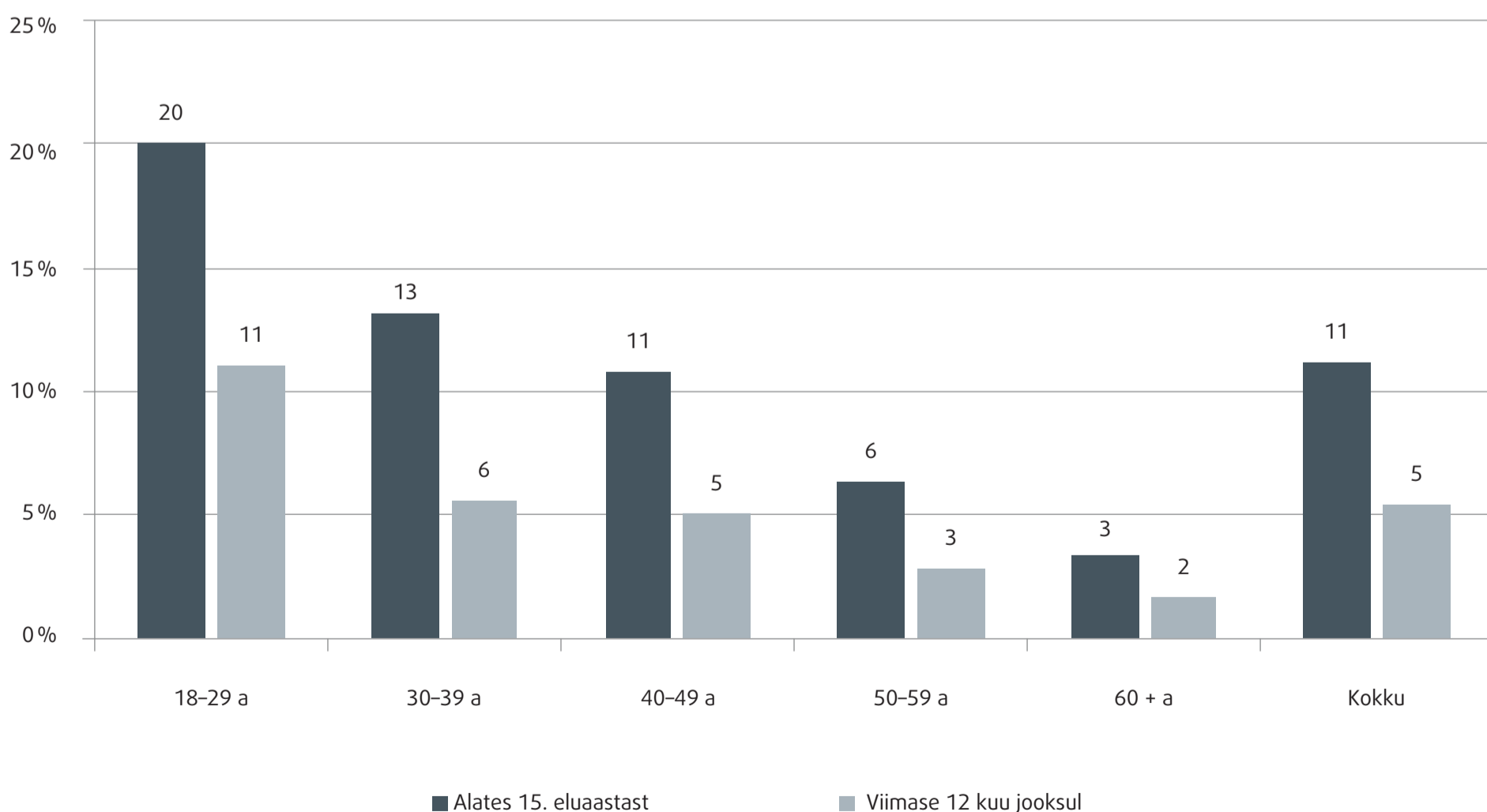
Edasine tegevus: Euroopa Liit peaks uurima võimalust ühineda Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooniga (Istanbuli konventsioon). See on praegu kõige põhjalikum naistevastast vägivalla käsitlev piirkondlik vahend. Ka Põhiõiguste Ameti uuringu tulemused võivad olla liikmesriikidele abiks konventsiooni ratifitseerimisel.

EL 28 riikides on ligi 18 % naistest kogunud alates 15. eluaastast jälitamist, ja 5 % naisi jälitati uuringule eelnenud 12 kuu jooksul. See tähendab, et EL 28 riikides on 9 miljonit naist, keda on viimase aasta jooksul jälitatud.

Sellele järeldusele viis intervjuu küsimus, kas naised on olnud olukorras, kus üks ja sama isik on neid korduvalt solvanud või ähvardanud, tegutsedes nende suhtes mitmel konkreetsel viisil – näiteks kas üks ja sama isik on korduvalt „viibinud põhjuseta teie kodu, töökoha või kooli juures või teid seal oodanud” või „teinud teile solvavaid, ähvardavaid või vaikivaid telefonikõnesid”.

Edasine tegevus: Euroopa Liidu liikmesriikidel on soovitatav välja töötada konkreetne riiklik naistevastase vägivalla tegevuskava, milles

Joonis 3. Alates 15. eluaastast ja küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul kogetud seksuaalse tooniga kübervägivald vanuserühmade kaupa, sealhulgas soovimatud seksuaalse alatooniga solvavad e-kirjad või lühisõnumid, EL 28 (%)

Märkus: kõigi naiste põhjal, kes märkisid mõlema kübervägivalda hindava näitaja puhul, et see kehtib nende kohta (n = 35 820). 6084 vastajat märkis mõlema näitaja puhul, et see nende kohta ei kehti; vanust ei märgitud 98 juhul.

Allikas: Põhiõiguste Ameti naistevastase soolise vägivalla uuringu andmed, 2012

tuleks riigisiseste andmete puudumise korral kasutada uuringu tulemusi. Tegevuskavade väljatöötamisse saab kaasata vägivaldaohvritest naistega tegelevad kodanikuühiskonna esindajad, sest nad aitavad tagada tegevuskavade jätkusuutlikkuse ja selle, et need annavad ohvrite jaoks praktilisi tulemusi.

Edasine tegevus: Euroopa tööhõive-, haridus-, tervishoiu- ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia poliitika peaks käsitlema naistevastase vägivalda mõju nendes valdkondades. See peaks kajastuma liikmesriikide tasandil konkreetsetes poliitikameetmetes ja valdkondade riiklikes tegevuskavades.

Ligikaudu 12 % naistest märkisid, et on kogenud enne 15-aastaseks saamist mingis vormis seksuaalset kuritarvitamist või täiskasvanu tekitatud vahejuhtumit – st 21 miljonit naist Euroopa Liidus.

Tulemused näitavad, et 30 % naistest, keda endine või praegune partner on seksuaalselt kuritarvitanud, on kogenud seksuaalset vägivalda ka lapsena, ja seksuaalset vägivalda on kogenud lapsena ka 10 % naistest, keda endine või praegune partner ei ole seksuaalselt kuritarvitanud.

Edasine tegevus: Euroopa Liit peaks tagama, et rahastamismehhanisme, mille abil jätkatakse nende DAPHNE ja muude programmide täitmist, mis aitavad edendada laste, noorte ja naiste kaitset kõigi vägivaldavormide eest, saab kasutada kodanikuühiskonna organisatsioonide naistevastase vägivalda teadusuuringute ja sellevastase tegevuse edasiseks toetamiseks. Rahastamist nõuavad eelkõige naistevastase vägivalda ohvritele suunatud ohvriabiteenused.

Edasine tegevus: nii Euroopa Liidu kui ka liikmesriikide tasandil tuleb tugevdada ohvri- ja nende õiguste kesket lähenemisviisi vägivaldaohvritest naistele. Viimastel aastatel on rakendatud mitmeid positiivseid praktikaid mitmes liikmesriigis, kes ei pea koduvägivalda või lähisuhtevägivalda inimeste eraasjaks, vaid probleemiks, millesse peab sekkuma riik.

Edasine tegevus: Euroopa Liit ja liikmesriigid võiksid rohkem pühenduda korrapärasele andmete kogumisele naistevastase vägivalda eri vormide kohta. See võib anda andmeid, mis aitavad välja töötada vahetuid poliitikameetmeid. Seda tegevust võiksid toetada Eurostat ja tema asjaomased eksperdirühmad ning selle abil saaks edastada andmeid ÜRO ja Euroopa Nõukogu spetsiaalsetele järelevalveorganitele ning Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudile.

Pooled kõigist Euroopa Liidu naistest (53 %) väldivad vähemalt mõnikord teatud olukordi või kohti kartuses, et neid rünnatakse kas füüsiliselt või seksuaalselt. Senistest kuriteoohvrite ja kuriteokartuse uuringutest ilmneb, et liikumist piiravaid mehi on palju vähem.

Edasine tegevus: Euroopa Liidu ja liikmesriikide naistevastase vägivalda vastu võitlemise poliitika ja riiklikud tegevuskavad tuleb välja töötada otseselt naiste kogitud vägivalda kohta kogitud andmete põhjal. Naiste vägivallakogemuste andmeid tuleks koguda peale haldus- ja kuriteoandmete, mis ei hõlma enamikku kuriteo ohvriks langemise teatamata juhtumitest. Euroopa Liit ja liikmesriigid peaksid ühiselt edendada ja rahastama uuringuid, et koguda teavet naiste kogitud vägivalda ulatuse ja raskuse kohta. Neid uuringuid saab iga mõne aasta järel korrata, et jälgida ajas toimuvaid muutusi.

Lisateave

Põhiõiguste Ameti uuringutulemuste kokkuvõtlikus aruandes *Naistevastane vägivald: kogu Euroopa Liitu hõlmav uuring. Tulemuste kokkuvõte* antakse ülevaade valitud uuringutulemustest ja see sisaldab põhitulemuste järelduisi: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-results-at-a-glance>.

Uuringu põhitulemuste aruandes Naistevastane vägivald: kogu Euroopa Liitu hõlmav uuring. Põhitulemuste aruanne (*Violence against women: an EU-wide survey. Main results*) esitatakse põhjalik ülevaade uuringu tulemustest ning üksikasjalikud järelused, mis põhinevad konkreetsetel naistevastase vägivalda selliste liikide nagu füüsilise ja seksuaalse vägivalda, seksuaalse väärkohtlemise ja jälitamise kohta saadud tulemustel ning mida käsitletakse erinevates aruande peatükkides: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-main-results>.

Naistevastase soolise vägivalda uuringu tulemustega tutvumist hõlbustava **veebipõhise andmesirvimisvahendi leiab** aadressilt <http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

Uuringumetoodika on kirjeldatud aruandes Naistevastane vägivald: kogu Euroopa Liitu hõlmav uuring. Tehniline aruanne (*Violence against women: An EU-wide survey. Technical report*): <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-technical-report>.